

تفکر و تعقل قرآن‌مدار؛ اساس رویکرد امام صادق(ع)

اساس رویکرد امام صادق(ع) این بود که عقل باید تابع قرآن باشد و فرد دیندار باید پیش از دخالت دادن عقل، به کلام الهی مراجعه کند و سپس عقل و اندیشه خویش را در کنار این کلام و برای استفاده از آموزه‌های آن مورد استفاده قرار دهد.

عضو هیئت علمی مؤسسه آینده روشن تأکید کرد:

تفکر و تعقل قرآن‌مدار؛ اساس رویکرد امام صادق(ع)

اساس رویکرد امام صادق(ع) این بود که عقل باید تابع قرآن باشد و فرد دیندار باید پیش از دخالت دادن عقل، به کلام الهی مراجعه کند و سپس عقل و اندیشه خویش را در کنار این کلام و برای استفاده از آموزه‌های آن مورد استفاده قرار دهد.

حجت‌الاسلام و المسلمین مجتبی رضایی، عضو هیئت علمی مؤسسه آینده روشن، در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، با اشاره به خلأ پدید آمده در جامعه اسلامی پس از شهادت امام حسین(ع) و بحران مدیریت و رهبریت دینی در این دوران، گفت: حکومت بی‌دین بنی‌امیه با طغیان‌گری‌ها و انواع مفاسد اخلاقی و اقتصادی خود از يك سو و علمای درباری که به دنبال خواسته‌های این حکومت بودند، از سوی دیگر، موجب پدید آمدن بحران فرهنگی و خط فکری‌های منحرف و خطرناک در جامعه اسلامی شده بودند.

رضایی با اشاره به دوران زوال خلافت بنی‌امیه، عنوان کرد: با رو به ضعف نهادن بنی‌امیه و افزایش امید بنی‌عباس به در دست گرفتن حکومت، تلاش بنی‌عباس برای گسترش حوزه‌های فعالیت‌شان افزایش یافت و سعی کردند که با استفاده از چهره‌های اثرگذار و صاحب نفوذ، به وجهه‌ای مناسب در جامعه اسلامی دست یابند. در همین راستا، بنی‌عباس که می‌کوشید خود را منتسب به پیامبر اکرم(ص) و اهل بیت(ع) کند، سراغ امام صادق(ع) نیز رفتند که با مقاومت جدی و مبارزه امام(ع) با این خواسته بنی‌عباس مواجه شدند.

وی فضای آشفته سیاسی و درگیری اموی و عباسی را فراهم‌کننده زمینه مناسبی برای انجام فعالیت‌های فرهنگی و گسترش آموزه‌های اصیل اسلامی در آن دوره دانست و بیان کرد: با توجه به خلأ موجود در این دوره و این که دلسوزترین افراد نسبت به فرهنگ، باورهای مردم و آموزه‌های اصیل اسلامی اهل بیت(ع) بودند، امام محمد باقر(ع) اولین تلاش‌ها را به کار گرفتند تا دانشگاه اهل بیت(ع) را راه‌اندازی کنند و جایگاه اهل بیت(ع) را در رهبری فکری جامعه نشان دهند.

این محقق و پژوهشگر دینی از این دانشگاه به عنوان مأمونی برای در امان ماندن از انحراف و گمراهی و گمراهی برای طالبان علم یاد کرد و افزود: امام محمد باقر(ع) با مدیریت خود این جریان را مستقر کردند و پس از ایشان امام صادق(ع) زمام امور را در دست گرفتند و تلاش کردند تا با توسعه و گسترش این دانشگاه، نقش رهبری فکری را در سطح جامعه اسلامی تقویت کنند.

جلوگیری از کنار گذاشته شدن قرآن از محوریت فرهنگ جامعه اسلامی و نشان دادن این امر که برای رفتن به سمت قرآن باید از منبع معتبر و معتمد استفاده کرد ... نتایجی بودند که با تأکید امام(ع) بر قرآن، و اثبات جایگاه علمی ایشان در عمل، از رویکرد امام صادق(ع) و جریان علمی ایشان استفاده می‌شد.

وی با اشاره به پذیرفته‌شده‌تر بودن قرآن در مقایسه با اهل بیت(ع) در جامعه اسلامی آن دوران، گفت: از يك سو پیغمبر(ص)، قرآن و اهل بیت(ع) خود را به عنوان مفسر قرآن در کنار هم قرار داده بودند و مردم نیز در حقیقت برای دستیابی به فهم درست از قرآن نیازمند آموزه‌های ایشان بودند و از سوی دیگر، در حالی که مردم به اهل بیت(ع) نیاز مبرم داشتند، بیشتر قرآن را می‌شناختند و از اهل بیت(ع) دور بودند. لذا امام صادق(ع) با توجه دادن و تأکید بر قرآن در نهضت علمی خود، محوریت را به قرآن دادند.

رضایی اظهار کرد: علاوه بر احکام اسلامی که باید مبتنی بر قرآن و سخنان پیامبر(ص) می‌بود، در این زمینه، می‌توان به اهتمام امام صادق(ع) به تفسیر قرآن و مطرح کردن مسائل مختلف در زوایا و خفایای آموزه‌ها و آیات قرآن اشاره کرد. همچنین بیان نکاتی در حوزه‌های مختلف علوم و مستند کردن آن به قرآن، از دیگر وجوه شیوه عملکرد امام(ع) در محوریت بخشی به قرآن بود.

عضو هیئت علمی مؤسسه آینده روشن با اشاره به اهداف و نتایج این شیوه عملکرد، گفت: جلوگیری از کنار گذاشته شدن قرآن از محوریت فرهنگ جامعه اسلامی و نشان دادن این امر که برای رفتن به سمت قرآن باید از منبع معتبر و معتمد استفاده کرد و معتبرترین منبع در کنار قرآن همان اهل بیت(ع) هستند که پیغمبر(ص) آنان را در کنار قرآن قرار داده اند، نتایجی بودند که با تأکید امام صادق(ع) بر قرآن و اثبات جایگاه علمی ایشان در عمل، از رویکرد امام(ع) و جریان علمی ایشان استفاده می‌شد.

وی با اشاره به شکل‌گیری رویکردهایی متفاوت در آن زمان، گفت: مدتی پس از آغاز حرکت علمی امام صادق(ع)، برخی از افرادی که نزد خود ایشان شاگردی کرده بودند، به تأسیس مکاتبی متفاوت اقدام کردند و برای مثال ابوحنیفه به عنوان یکی از این افراد، مکتبی فقهی تأسیس کرد که در آن عقل را شاخص اصلی و اصل اساسی برای تشخیص احکام قرار داده بود و به دلیل حمایت‌های حکومت تا حدی جایگیر شد و گسترش یافت.

وی با اشاره به ایستادگی امام صادق(ع) در مقابل این جریان، تأکید ایشان را بر تعقل و تفکر قرآن‌مدار دانست و تصریح کرد: اساس رویکرد امام(ع) این بود که عقل باید تابع قرآن باشد و فرد دیندار باید پیش از دخالت دادن عقل، به کلام الهی مراجعه کند و سپس عقل و اندیشه خویش را در کنار این کلام و برای استفاده از آموزه‌های آن مورد استفاده قرار دهد.

رضایی چنین تفکر و تعقلی را خلأ جامعه امروز ما دانست و اظهار کرد: قرآن اصرار دارد که کتاب هدایت و به دنبال رساندن جامعه به کمال و منزلگاه مقصود است و کتابی که چنین ادعایی را مطرح می‌کند، مطمئناً از بار علمی بالایی برای پاسخگویی به نیازهای افراد و جامعه در ابعاد مختلف برخوردار خواهد بود، اما متأسفانه جامعه علمی ما تاکنون در استفاده از قرآن در رشته‌ها و زمینه‌های مختلف علمی اقدام سزاواری را صورت نداده است.

وی با اشاره به این که این خلأ هم در حوزه و هم در دانشگاه محسوس است، خاطرنشان کرد: نهادهای علمی، چه حوزه و چه دانشگاه، این وظیفه را برعهده دارند که با الهام از نهضت علمی امام صادق(ع)، مباحث قرآن را به شکل علمی در مجامع خود طرح و با استخراج نکات علمی از قرآن و مستند کردن مباحث خود به قرآن زمینه قرار گرفتن قرآن در جایگاه اصلی خود را فراهم کنند.